

شناسایی راهبردهای توسعه گردشگری روستایی منطقه درودزن: تلفیق مدل‌های برنامه‌ریزی راهبردی و شبکه عصبی مصنوعی

مدینه خسروجردی^۱، مهدی نوری‌پور^{*۲}

۱. دانشجوی سابق کارشناسی‌ارشد توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج
۲. دانشیار ترویج کشاورزی و توسعه روستایی، گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج

پذیرش: ۹۵/۱۲/۱۵

دریافت: ۹۵/۶/۲۲

چکیده

گردشگری روستایی به‌عنوان فرآیندی در توسعه روستایی قلمداد می‌شود که با ایجاد فعالیت‌های مکمل کشاورزی می‌تواند زمینه توسعه اقتصادی و زیست‌محیطی روستایی را در زمینه افزایش درآمد، اشتغال‌زایی و معیشت پایدار روستایی فراهم کند. این فرآیند می‌تواند بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل و مناسب خدمات و تسهیلات را در چارچوب توسعه منطقه‌ای و محلی به همراه داشته باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل راهبردهای مطلوب توسعه گردشگری روستایی در منطقه درودزن شهرستان مرودشت است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی با ماهیت کاربردی-توسعه‌ای است. گردآوری داده‌ها به شیوه میدانی و به کمک پرسش‌نامه انجام شده است. با استفاده از مدل تحلیلی SWOT راهبردهای مناسب توسعه گردشگری روستایی ارائه شد. جهت اولویت‌بندی راهبردها از روش شبکه عصبی مصنوعی (ANN) استفاده شد. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که راهبردهای مطلوب برای توسعه گردشگری روستایی در منطقه درودزن براساس امتیازهای نرمال‌شده در مدل ANN، راهبردهای تهاجمی با امتیاز ۰/۲۷۷۲ و پس از آن راهبردهای تدافعی با امتیاز ۰/۲۵۸۹ است. براساس شبکه عصبی مصنوعی راهبرد «تلاش مسئولان رده بالای استانی در جهت ایجاد طرح و برنامه‌ای برای گسترش گردشگری روستایی و در راستای اشتغال‌زایی از طریق توسعه گردشگری» با امتیاز ۰/۰۷۱۶ اولویت اول را در منطقه مورد مطالعه به‌دست آورد.

واژگان کلیدی: گردشگری روستایی، برنامه‌ریزی راهبردی، تحلیل سوات، شبکه عصبی مصنوعی، درودزن

۱. مقدمه

کشورهایی که به متنوع‌سازی اقتصاد روی آورده‌اند و تمایل دارند خود را از اقتصاد تک پایه‌ای رها کنند در جستجوی شناخت راه‌حل‌های آن و خلق ایده‌ها و روش‌های تازه هستند. «یکی از این روش‌ها گردشگری است که اغلب کشورها به‌ویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه‌های توسعه ملی خود گنجانده‌اند تا از این طریق بتوانند فرآیند توسعه ملی خود را سرعت بخشند» (رکن‌الدین افتخاری و قادری، ۱۳۸۱: ۲۴). براساس برآوردهای سازمان جهانی گردشگری تعداد افرادی که در آینده در سطح جهان در جهت سیر و سیاحت به نقاط دیگر سفر می‌کنند تا سال ۲۰۲۰ به ۱۶۰۲۰۰۰۰۰ نفر و در این سال درآمد حاصل از این صنعت به ۲۰۰ میلیارد دلار خواهد رسید (لی و چانگ^۱، ۲۰۰۸: ۱۸۰). گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری است که با توجه به ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی موجود در روستاها می‌تواند نقش مهمی در تجدید حیات روستاها، ایجاد اشتغال و درآمد برای روستاییان، حفاظت از میراث فرهنگی و تاریخی، کمک به فراهم شدن خدمات زیربنایی، تشویق توسعه سایر بخش‌های اقتصادی، تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصاد روستایی و درنهایت توسعه یک‌پارچه و پایدار روستایی ایفا کند (باتلر و همکاران^۲، ۱۹۹۸: ۵۹). در کنار آثار مثبت اقتصادی و اجتماعی گردشگری این پدیده برخی از پیامدهای منفی را نیز برای این مناطق ایجاد کرده است. گردشگری می‌تواند آثار منفی اجتماعی مانند ایجاد اثر نمایشی، کالایی شدن فرهنگ، جابه‌جایی و مهاجرت، وابستگی، جرم و جنایت، رواج اعتیاد، تغییر در ارزش‌های اجتماعی و مذهبی جامعه میزبان و تغییر در زبان را در پی داشته باشد (ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹: ۲۰۸). علاوه بر این نباید از تورم، هزینه‌های فرصت و وابستگی بیش از حد، افزایش قیمت زمین، خانه و کالاهایی لازم برای زندگی روزمره مردم و امکان ایجاد کمبود نیروی کار در سایر بخش‌ها، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه‌های زندگی، برگشت کم سرمایه، فرصت‌های شغلی فصلی، جابه‌جایی در اشتغال افراد بومی و منسوخ شدن برخی فعالیت‌ها مانند کشاورزی و ماهیگیری در نواحی روستایی به‌عنوان پیامد منفی اقتصادی این فعالیت غفلت ورزید (ویور و لاتون^۳، ۲۰۰۱: ۴۴۰)؛ بنابراین هیچ شکلی از توسعه به اندازه گردشگری در بردارنده تأثیرات دوگانه نیست (بیرد و همکاران^۴، ۲۰۰۹: ۶۹۴). «با این وجود اگر گردشگری روستایی به نحوی مناسب برنامه‌ریزی و مدیریت شود، می‌تواند خالق یا محرک یک فرآیند توسعه‌یافته برای حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و همچنین خود صنعت گردشگری باشد»

1. Lee & Chang
2. Butler & et al
3. Weaver & Lawton
4. Byrd & et al

(رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۲). با توجه به مطالب بیان‌شده جهت بهبود توسعه در مناطق روستایی به‌ویژه منطقه درودزن که به لحاظ ساختاری، اکولوژیکی و فضایی از دیرباز برای گذران اوقات فراغت کلان‌شهر شیراز قرار داشته لزوم بهره‌گیری از راهبردها و راه‌کارهای مناسب توسعه گردشگری روستایی با توجه به شرایط و ویژگی‌های زیست‌محیطی و جاذبه‌ها و فرآورده‌های اکولوژیکی (طبیعی و انسانی) هر منطقه به طور فزاینده‌ای احساس می‌شود، بنابراین با در نظر گرفتن موارد فوق و درک این مطلب که شناخت پتانسیل‌ها و محدودیت‌های گردشگری منطقه روستایی درودزن می‌تواند تأثیر سازنده‌ای بر برنامه‌ریزی مناسب گردشگری در این منطقه روستایی و رفع مشکلات و مسائل آن‌ها داشته باشد به بررسی و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری این منطقه از دیدگاه کارشناسان اداره میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان مرودشت پرداخته شده است. برای دستیابی به هدف یادشده این پرسش مطرح می‌شود که چه نوع راهبردی می‌تواند در شرایط کنونی بر گردشگری روستایی منطقه درودزن مؤثر باشد، به طوری که ضمن برطرف کردن ضعف‌ها، ابتدا از تهدیدها جلوگیری کند و سپس از قوت‌ها و فرصت‌های پیش‌رو بهره‌برداری کند.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در توسعه کشاورزی پایدار با تأکید بر منابع انسانی، سیاست‌های تکنولوژی محور دهه ۱۹۶۰ جای خود را ابتدا به سیاست‌های رشد و بهره‌وری، افزایش بهره‌وری مزرعه، گسترش افقی زمین‌های کشاورزی و خودکفایی در محصولات غذایی در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ داد. اما این سیاست‌ها نتوانست چشم‌انداز رضایت‌بخشی از افزایش ضریب امنیت غذایی و کاهش فقر و غیره را به‌وجود آورد. از این‌رو در دهه ۱۹۹۰ و هزاره سوم حرکت از کشاورزی تک‌کارکردی به سمت ارتقای بهره‌وری با جهت‌گیری به سوی کشاورزی چندکارکردی^۱ با ویژگی‌های زیر آغاز شد: (۱) حمایت از کشاورزان کوچک مقیاس، جوان و کشاورزان با درآمد اندک؛ (۲) عمق‌دهی به روش‌های تولید؛ (۳) حفاظت از محیط، چشم‌اندازها و منابع طبیعی.

برآیند این حرکت و ویژگی‌ها حرکت نوینی در کشاورزی است که با نام نظریه فرا بهره‌وری^۲ معروف است. این نظریه با ۳ راهبرد که با لحاظ مزیت نسبی در کشاورزی در چارچوب برنامه‌ریزی منطقه‌ای و با رویکرد سرزمینی (آمایشی) همراه است عبارتند از: الف- تلاش در جهت بازسازی کشاورزی از طریق اعمال کشت فشرده، نوسازی و افزایش ارزش افزوده در مناطق با بهره‌وری بالا؛

1. Multi-functional agriculture
2. Post productivity

ب- اعمال کشت فشرده با افزایش حمایت از چشم اندازهای طبیعی در مناطق با بهره‌وری اندک؛

ج- حفظ فعالیت‌های کشاورزی از طریق ارتقای کیفیت تولید در واحدهای مقیاس کوچک با توجه به کشاورزی سنتی. در این نظریه کشاورزی، غذا و چشم‌انداز مناسب از طریق کشاورزی چندکارکردی به‌وسیله عاملان خود فراهم می‌شود (رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲).
 خصوصیت چندکارکردی بودن ارتباط درونی نقش‌ها و کارکردهای مختلف کشاورزی را بیان می‌کند. برای نمونه کشاورزی فعالیت با چند خروجی^۱ است که کالاها و اجناس را تولید می‌کند، همچنین خروجی‌ها و محصولات غیرکالایی مانند خدمات زیست‌محیطی، جذابیت‌های مناظر و میراث فرهنگی را نیز در برخواهد داشت (برگر^۲، ۱:۲۰۰۸). شکل ۱ ارتباط غیرقابل اجتناب کارکردهای مختلف کشاورزی را نشان می‌دهد.

شکل ۱. ارتباط درونی کارکردهای مختلف کشاورزی (برگر، ۱:۲۰۰۸)

توجه به پدیده گردشگری به ویژه بوم‌گردی (اکوتوریسم) یکی از کارکردهای مهم کشاورزی است. اکوتوریسم بیان علاقه‌مندی انسان به مظاهر طبیعی و جاذبه‌های ذاتی آن است که در سال‌های اخیر با صنعتی شدن جوامع، پیشرفت صنعت حمل و نقل و نیازمندی به گذران اوقات فراغت برای کاهش فشارهای روانی، با استقبال چشم‌گیری روبه‌رو شده است (آزاد منجیری، ۱۳۸۷:۳۶). زاهدی (۱۳۸۲:۹۵) بیان می‌کند که سدلر^۳ از نخستین کسانی بود که مدل

1. Multi-output
 2. Berger
 3. Sadler

اکوتوریسم پایدار را در سال ۱۹۹۰ ارائه کرد. سدلر سه دسته هدف‌های اساسی را در مدل خود گنجانده است: ۱- هدف‌های اجتماعی شامل تأمین مزایای اجتماعی، مشارکت در برنامه‌ریزی، آموزش و اشتغال؛ ۲- هدف‌های اقتصادی شامل تأمین مزایای اقتصادی برای جامعه محلی و پایایی اقتصادی صنعت؛ ۳- هدف‌های زیست‌محیطی شامل کمک به حفظ منابع طبیعی، اجتناب از تخریب منابع، مدیریت عرضه و پذیرش ارزش منابع. ایشان محل تلاقی این سه هدف را «اکوتوریسم پایدار» خوانده است. جهت توسعه پایدار روستایی و برخورداری روستاییان از معیشت پایدار می‌توان از فعالیت‌های مکمل کشاورزی در روستاها بهره گرفت که در این میان گردشگری روستایی، امکان افزایش درآمد خانوارهای روستایی، اشتغال‌زایی و جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی را در بستر بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل خدمات و تسهیلات رفاهی در روستا فراهم می‌کند. از سویی دیگر برخورداری روستاهای ایران از جاذبه‌های طبیعی، منابع و پتانسیل‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، التزامی در توسعه گردشگری روستایی به شمار می‌رود (شهیدی و همکاران، ۱۳۸۸).

اندیشه پایه‌گذاری گردشگری روستایی جهت بازدید مناطق روستایی که شامل اهداف تفریحی می‌شد، ابتدا در اثر صنعتی شدن و شهرنشینی سریع جوامع غربی طی قرن نوزدهم در کنار عواملی چون توسعه حمل و نقل، افزایش درآمد و اوقات فراغت پدید آمد و این امکان را ایجاد کرد که تعداد بیشتری از حومه شهرها دیدن کنند. «رشد سریع تقاضا برای گردشگری روستایی از سال ۱۹۴۵ آغاز شد. البته در همین زمان گردشگری روستایی شاهد رشد برجسته و گردشگری بین‌المللی شاهد رشد جمعیت بود و افزایش تقاضا برای گردشگری روستایی تا اندازه‌ای منجر به توسعه گردشگری شد» (خسروجردی، ۱۳۹۴: ۱۴). رشد روزافزون و شتابنده گردشگری سبب شده است که شمار بسیاری از صاحب‌نظران قرن بیست و یکم را قرن گردشگری نام‌گذاری کنند. به نظر متولیان امر گردشگری انقلابی عظیم در پایان قرن بیستم و آغاز قرن بیست و یکم رخ می‌دهد، «انقلابی که امواج آن در جای‌جای جهان اثرگذار خواهد بود» (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۶). «پیش‌بینی شده است که در ده سال آینده گردشگری به‌عنوان پر منفعت‌ترین صنعت دنیا دارای رشد سالانه ۴ درصدی باشد» (صمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۶). «ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی، به‌سازی محیط، کمک به به‌سازی زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه نواحی دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون‌کوچی جمعیت و مانند آن از مزایای این صنعت است» (صدر موسوی و دخیلی کهنوئی، ۱۳۸۶: ۱۲۹). گردشگری در چارچوب طرح‌های آمایشی اعم از ملی، منطقه‌ای و محلی به منزله یکی از ابزارها و مؤلفه‌های مهم توسعه و محرومیت‌زدایی به شمار می‌رود. «گردشگری از عوامل مهم عمران ناحیه‌ای است که می‌تواند

زمینه توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی در سطح ملی، منطقه و محلی را فراهم کند» (شکور و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۹). برخی از مهم‌ترین ابعاد اهمیت گردشگری روستایی در فرآیند توسعه روستایی به شرح زیر است.

• **گردشگری روستایی و آمایش سرزمین:** تعامل آمایش سرزمین و توسعه فضایی، هدفی چون عدالت جغرافیایی را دنبال می‌کند که از طریق ایجاد رفاه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی فراهم می‌آید. در این میان گردشگری یکی از ابعاد چند بعدی توسعه فضایی یک منطقه است. در نتیجه در آمایش سرزمین یکی از قابلیت‌های فضایی مورد بررسی، قابلیت گردشگری هر منطقه است تا بستری برای توسعه فضایی با شناسایی آن و در چارچوب پایدار فراهم آید. آمایش سرزمین در زمینه گردشگری در هر منطقه از طریق امکان‌سنجی توسعه گردشگری صورت می‌گیرد تا از این طریق قابلیت‌های توسعه گردشگری، بازشناخته شود، از این‌رو توسعه صنعت گردشگری به‌عنوان یک راهبرد و استراتژی جهت کاستن از عدم توازن‌های منطقه‌ای و سرزمینی و در جهت تعدیل نابرابری میان روستا و شهر از حیث فرصت‌ها، منابع و منافع، ضرورتی اساسی و اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود و باید به‌عنوان یکی از محورهای اساسی آمایش سرزمین مطرح و به طور همه جانبه مورد بررسی و اجرا قرار گیرد (پیرس^۱، ۱۹۹۱: ۳۶). توسعه گردشگری به‌عنوان یک راهبرد به منظور کاهش عدم توازن منطقه‌ای و سرزمینی و در جهت تعدیل نابرابری میان روستا و شهر از حیث فرصت‌ها، منابع و منافع، ضرورتی اساسی و اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود و باید به‌عنوان یکی از محورهای اساسی آمایش سرزمین مطرح و به طور همه جانبه مورد بررسی و اجرا قرار گیرد (میلز^۲، ۱۹۹۰: ۴۲).

• **گردشگری روستایی و کشاورزی:** امروزه کاهش توانایی کشاورزی برای تولید درآمد کافی سبب شده است که بسیاری از کشاورزان مجبور به فروش مزارع خود شوند و در جاهای دیگر به دنبال شغل و درآمد بگردند و یا در پی راهبردهای اقتصادی جایگزین و منابع درآمد جدید و تنوع بخشیدن به اقتصاد محلی برای حفظ مزارع خود باشند. این راهبردها می‌تواند شامل گسترش اندازه مزارع، تولید تخصصی، اشتغال غیرکشاورزی و یا متنوع‌سازی مزارع از طریق کارآفرینی و توسعه کسب و کارهای روستایی و کشاورزی باشد (بولر و همکاران^۳، ۱۹۹۶: ۲۹۰). هدف متنوع‌سازی مزارع آن است که وابستگی خانواده‌های کشاورز به محصولات کشاورزی را کاهش دهد، به گونه‌ای که وقتی تولید در مزارع کاهش

1. Pearce
2. Mills
3. Bowler & et al

یافت، بتوانند خودکفا و پایدار باقی بمانند. «نوع فعالیت متنوع‌سازی مزارع با توجه به محل و ساختار مزرعه، علایق خانواده‌های کشاورز و بازار بالقوه متفاوت است. اگر متنوع‌سازی مزارع شامل فعالیت‌های سرگرمی و اوقات فراغت شود، عموماً گردشگری کشاورزی نامیده می‌شود» (کریمی، ۱۳۹۳: ۷۰). گردشگری کشاورزی که گاه گردشگری مزرعه‌ای نیز نامیده می‌شود گونه‌ای از گردشگری روستایی است که در ارتباط مستقیم با کشاورزی در نواحی روستایی قرار دارد. گردشگری کشاورزی انعکاسی از تدارکات فرصت‌های جدید در زمینه ایجاد فرصت‌های اقتصادی از طریق گردشگری در مزارع است. این‌گونه از گردشگری را می‌توان ترکیبی از یک وضعیت طبیعی و روند کشت و برداشت محصولات کشاورزی، به‌عنوان فرصتی در محدوده تجربه گردشگری دانست. در نواحی روستایی تعدادی مزارع وجود دارد، که در بازنمایی یک قابلیت خاص یا چشم‌انداز بسیار مناسب ممکن است به‌عنوان مکانی برای گذران اوقات فراغت از سوی بازدیدکنندگان شهری یا غیربومی انتخاب شوند. «ماهیت سنتی این مزارع نقش مهمی را در توسعه گردشگری ایفا می‌کند، به‌گونه‌ای که با برانگیختن حس نوستالژی^۴ علاقه گردشگران را به دیدن و تجربه‌کردن شیوه‌ها و زندگی سنتی در این مزارع افزایش می‌دهد» (پاپلی‌یزدی و سقایی، ۱۳۸۲).

• **گردشگری روستایی و توسعه پایدار:** توسعه پایدار گردشگری که پژوهشگران بسیاری آن را به صورت جامع بررسی کرده‌اند فرایندی است که نیازهای گردشگران و جامعه میزبان را تأمین و در عین حال از فرصت‌های آینده حمایت می‌کند و مدیریت تمامی منابع را به منظور تأمین انواع نیازهای اقتصادی و اجتماعی به همراه دارد (ریستسکیا و همکاران^۵، ۲۰۱۲: ۳۷۷). «توسعه پایدار گردشگری رهیافت جدیدی نسبت به گردشگری پایدار محسوب می‌گردد که از سال ۱۹۹۲ و در طی موج سوم توسعه گردشگری مطرح شد. در این رهیافت اصول اساسی توسعه و توسعه پایدار بیش از خود گردشگری و اجزا و عناصر آن مورد نظر قرار گرفتند» (مرادی مسیحی و قاسمی، ۱۳۹۳: ۱۱۱)، «چرا که در رهیافت توسعه گردشگری پایدار، گردشگری به مثابه چرخه‌ای برای توسعه پایدار قلمداد می‌شود و اصول اساسی توسعه پایدار مانند کاهش فقر روستایی، عدالت و توزیع درآمد، برابری میان نسلی و بین‌نسلی، تنوع زیستی و مانند این‌ها مدنظر است» (رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۲۰۱۳: ۸۵). توسعه پایدار گردشگری باید این موارد را هدف قرار دهد: «الف- تأمین نیازهای جمعیت میزبان براساس مؤلفه‌های بهبود استانداردهای زندگی در کوتاه مدت و بلندمدت؛ ب- تأمین تقاضاهای تعداد فزاینده گردشگران و تداوم جذب

4. Nostalogi

5. Risteskia & et al

آن‌ها به ناحیه مقصد؛ ج- حصول اطمینان از این‌که بهبود دو هدف پیشین براساس قابلیت و توانایی محیط در تأمین منافع نسل‌های آینده تأثیر نامطلوبی برجای نگذارد» (اکبریان رونیزی، ۱۳۹۵:۱۷۲).

در زمینه گردشگری و گردشگری روستایی تاکنون مطالعات فراوان صورت گرفته که در زیر به تعدادی از آن‌ها اشاره شده است.

اکبری سامانی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری روستایی با استفاده از ماتریس ارزیابی IFE و EFE در بخش سامان شهرستان شهر کرد به این نتیجه دست یافتند که در ماتریس ارزیابی داخلی و خارجی IE، راهبردهای تدافعی به‌عنوان راهبردهای اجرایشده در بخش سامان مطرح است، که از بین آن‌ها بهترین راهبرد WT₂ با امتیاز ۳۶/۷ با نام «زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه و تجهیز روستاها از نظر زیرساختارها، تسهیلات و تجهیزات گردشگری با حمایت‌های دولتی» انتخاب و معرفی شد. قاسمی و همکاران (۱۳۹۴) به شناسایی راهبردهای مطلوب توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی با تلفیق مدل‌های برنامه‌ریزی راهبردی و شبکه عصبی مصنوعی پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که راهبردهای مطلوب برای توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی شهرستان بینالود براساس امتیازهای نرمال‌شده در مدل ANN، راهبردهای محافظه کارانه با امتیاز ۰/۵۴ و پس از آن راهبردهای تدافعی با امتیاز ۰/۲۸ هستند. براساس شبکه عصبی مصنوعی ۱۰ راهبرد دارای اولویت انتخاب شد که راهبرد «تدوین برنامه جامع و بلندمدت گردشگری فرهنگی» با امتیاز یک بیشترین اولویت را در منطقه مطالعه شده داشت. شمس‌الدینی و امیری‌فهلپانی (۱۳۹۵) در پژوهشی به رتبه‌بندی زمینه‌های توسعه گردشگری در دهستان‌های شهرستان ممسنی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که دهستان فهلپان با شاخص ۰/۶۸۳ به دلیل برخورداری از جاذبه‌های تاریخی و عامل دسترسی مناسب، بیشترین امتیاز و دهستان مشایخ با شاخص ۰/۲۹۹ کمترین امتیاز و آخرین رتبه را در زمینه توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه به‌دست آوردند. ریحانیان و همکاران^۶ (۲۰۱۲) در پژوهش خود به بررسی وضعیت کاربرد کنونی پارک گردشگری ملی بوجاق (منطقه‌ای واقع در استان مانداران، ایران) و تبدیل وضعیت آن به یک پارک گردشگری پایدار ملی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که فعالیت‌های گردشگری موجود در پارک با الزامات پایداری مطابقت ندارد؛ بنابراین تحلیل SWOT برای تدوین استراتژی‌هایی در راستای پایداری بخشیدن به پارک گردشگری ملی بوجاق انجام گرفت. از این‌رو استفاده از درآمد صنعت گردشگری منطقه مورد مطالعه برای حفاظت از منابع طبیعی (SO)، افزایش تعداد نیروی محافظ محیط‌زیست به

منظور بهبود ظرفیت پذیرش گردشگر (ST)، تأمین مکان اسکان مسافران (WO) و ساخت جاده‌های مناسب منتهی به منطقه به منظور کاهش تراکم گردشگر در مسیرهای منتهی به منطقه (WT) تعدادی از راهبردها ارائه شده است. قربانی و همکاران^۷ (۲۰۱۵) در پژوهش به بررسی وضعیت گردشگری محیطی در تالاب کاجی در خراسان جنوبی، ایران و ارائه راه‌کارهایی برای پایداری بخشیدن به آن پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که فعالیت‌های موجود در زمینه گردشگری محیطی در منطقه مورد مطالعه پایدار نیستند. راهبردهایی مانند برنامه‌ریزی برای توسعه حمل و نقل در منطقه (SO)، توسعه فعالیت‌های رسانه‌ای و اطلاع‌رسانی در رابطه با جاذبه‌های گردشگری تالاب (ST)، توسعه منطقه گردشگری از لحاظ راه و اسکان گردشگران (WO) و استفاده از مدیران حرفه‌ای در مناطق گردشگری و پیاده‌سازی برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت در راستای بهبود پایداری گردشگری تالاب از جمله راهبردهای ارائه شده بود. تاکانو^۸ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان کاربرد روش‌های ترکیبی سوات و فرایند سلسله مراتبی برای احیای مجدد بازارهای راهبردی گردشگری (مورد مطالعه: گردشگری سریلانکا^۹ واقع در هند) به این نتیجه رسید که راهبردهای مرتبط با شرایط بومی منطقه (قوت‌ها و فرصت‌های گردشگری) می‌تواند به‌عنوان بهترین راهبردها در تقویت و احیای مؤثر بازار گردشگری سریلانکا به کار گرفته شوند. ازودوجی^{۱۰} (۲۰۱۵) در تحقیقی به بررسی استراتژیک توسعه گردشگری روستایی در مناطق روستایی جنوب صحرائی آفریقا پرداخت. تجزیه و تحلیل استراتژیک از منابع گردشگری روستایی و قابلیت‌های موجود در این شبه‌قاره نشان داد که گردشگری عامل کلیدی و مهم در توسعه روستایی به شمار می‌رود، همچنین در این پژوهش تعادل بین اجرای ارزش‌های پایین به بالا (ارزش‌های محلی) و بهره‌گیری از آموزش‌های مردم محلی در زمینه گردشگری عاملی مهم برای حرکت به سمت توسعه بیشتر و حفظ میراث فرهنگی و طبیعی به شمار رفت. ژانگ^{۱۱} (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان استراتژی‌های توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات به اتخاذ استراتژی‌های توسعه گردشگری روستای سوژو^{۱۲} در کشور چین پرداخته است. در این پژوهش با تأکید بر ترکیب منابع داخلی و خارجی و مزایا و نقطه ضعف‌های روستای سوژو، استراتژی توسعه پایدار گردشگری این روستا تدوین شده است.

7. Ghorbani
8. Takano
9. Sri Lanka
10. Ezeuduji
11. Zhang
12. Suzhou

از بررسی اجمالی مرور ادبیات می‌توان چنین دریافت که براساس رویکردهای نوین توسعه که یکی از مهم‌ترین آن‌ها در بخش کشاورزی و روستایی، کشاورزی چند کارکردی است. طی سال‌های اخیر گردشگری روستایی اهمیت و جایگاه ویژه‌ای یافته است. در مناطق مستعد گردشگری روستایی مانند منطقه مورد نظر در این مطالعه شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و چالش‌های مربوطه می‌تواند گام مؤثری در معرفی راه‌کارهای توسعه و بهبود گردشگری روستایی داشته باشد.

۳. روش پژوهش

با توجه به این که هدف تحقیق شناسایی و اولویت‌بندی راهبردهای توسعه گردشگری روستایی در منطقه درودزن مرودشت بود، باید جامعه آماری مورد مطالعه به گونه‌ای انتخاب می‌شدند که در این زمینه آشنایی و اشراف قابل قبول داشته باشند؛ بنابراین کارشناسان اداره میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان مرودشت (۱۵ تن) برای این منظور انتخاب شدند. بر این اساس در این تحقیق از تلفیق روش‌های کیفی- کمی استفاده شد. نخست برای پی بردن به نظرات کارشناسان و متخصصان درباره وضعیت گردشگری روستایی منطقه درودزن از روش تحلیل SWOT استفاده شد که در دسته روش‌های کیفی قرار دارد. در مرحله بعد تعدیل‌های لازم براساس استخراج مشترکات صورت گرفت، سپس در قالب یک پرسش‌نامه عوامل نهایی شده را که به‌عنوان عوامل محدودکننده و مساعد در بهبود و تداوم توسعه گردشگری روستایی است تدوین شد و در اختیار ۱۵ تن از مطلعین کلیدی (مسئولان و کارشناسان سازمان فرهنگی و گردشگری) شهرستان مرودشت قرار گرفتند.

تلفیق مدل برنامه‌ریزی راهبردی با شبکه عصبی مصنوعی راه‌کاری نوین در این‌گونه پژوهش‌هاست که در این پژوهش برای تعیین اولویت راهبردهای توسعه گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه استفاده شد. علت استفاده از شبکه عصبی مصنوعی در این پژوهش وجود نقص‌هایی در روش‌های دیگر تصمیم‌گیری چون QSPM، AHP و ANP که عبارت است از:

- فقط از میانگین و انحراف معیار در آن‌ها استفاده می‌شد،

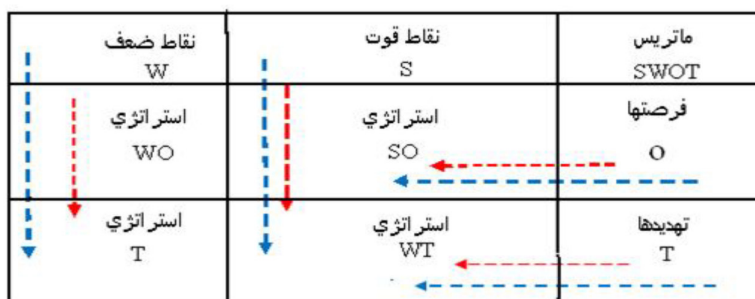
- ساختاری سلسله مراتبی بر عوامل و راهبردهای مدل SWOT تحمیل می‌کرد،
- شبکه‌های طراحی شده برای ساختار تلفیقی با مدل SWOT سلیقه‌ای بود (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۷۶).

بنابراین می‌توان از تلفیق مدل شبکه عصبی با مدل SWOT استفاده کرد تا بتوان وزن تمامی راهبردهای SWOT را براساس توابع ورودی محاسبه و راهبردها را اولویت‌بندی کرد. با توجه به این که مدل شبکه عصبی مصنوعی در طیف امتیازدهی به راهبردهای مدل SWOT

محدودیت ندارد و درنهایت باید امتیازها را نسبت به یک عدد ثابت در نظر گرفت، در این مطالعه پاسخ‌گویان به امتیازدهی راهبردها بین ۰-۲۰ پرداختند.

۳-۱. مدل برنامه‌ریزی راهبردی^{۱۳} (SWOT)

مدل SWOT آخرین مدل مطرح در برنامه‌ریزی راهبردی است که از آن به‌عنوان کامل‌ترین مدل این نوع برنامه‌ریزی نام برده می‌شود. یکی از مهم‌ترین ضعف‌های تحلیل SWOT این است که اهمیت هر عامل در تصمیم‌گیری به صورت کمی قابل سنجش نیست. به عبارت دیگر شناسایی این‌که کدام عامل و یا گروه تصمیمات استراتژیک را بیشتر تحت تأثیر قرار می‌دهد تا حدی دشوار است (پسون و همکاران^{۱۴}، ۲۰۰۰: ۵۳۶؛ شریست‌ها و همکاران^{۱۵}، ۲۰۰۴: ۱۸۷؛ فاباک و زیور^{۱۶}، ۲۰۱۱: ۲۰۳). مدل SWOT به دقت به عوامل تحلیل می‌پردازد و عوامل را به صورت جدا، خلاصه و کلی توضیح می‌دهد و عوامل تحلیل را به صورت درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) طبقه‌بندی می‌کند (شکل ۲). نتایج مدل SWOT اغلب فقط فهرست ناقصی از عوامل بیرونی و درونی است، به همین دلیل نمی‌تواند فرایند تصمیم‌گیری راهبردی را به طور جامع ارزیابی کند (رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۱). پیشنهاد می‌شود برای رفع نواقص یادشده مدل برنامه‌ریزی راهبردی با مدل تصمیم‌گیری دیگری تلفیق شود تا بتوان فرایند تصمیم‌گیری راهبردی را به طور کامل ارزیابی کرد.

شکل ۲. ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی‌ها (مرادی‌مسیحی و قاسمی، ۱۳۹۲: ۱۱۶)

13. Strengths, Weakness, Opportunities, Threats (SWOT)

14. Pesonen

15. Shrestha

16. Fabac & Zver

۳-۲- روش شبکه عصبی مصنوعی^{۱۷} (ANN)

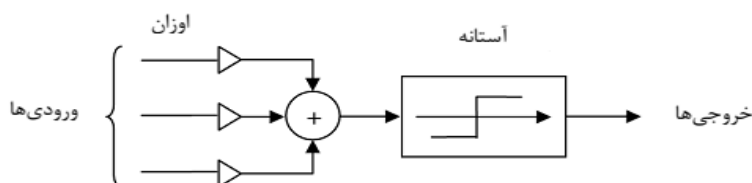
شبکه عصبی مصنوعی یک برنامه نرم‌افزاری یا تراشه نیمه‌هادی است که می‌تواند مانند مغز انسان عمل کند. در واقع یک شبکه عصبی مصنوعی ایده‌ای است برای پردازش اطلاعات که از سیستم عصبی زیستی الهام گرفته شده و مانند مغز به پردازش اطلاعات می‌پردازد. این سیستم از شمار زیادی عناصر پردازشی به نام نرون^{۱۸} تشکیل شده است که برای حل یک مسأله با هم هماهنگ عمل می‌کند (هاگان و دیموث، ۱۳۸۸:۱۲). طی دهه گذشته شبکه‌های عصبی فناوری شناخته شده‌اند که الگوهای داده‌ها را شناسایی و مدل‌سازی می‌کنند (نیل^{۱۹}، ۲۰۰۱:۱۴). پژوهش‌های مختلف نشان داده که شبکه‌های عصبی عملکرد بهتری از تکنیک‌های آماری نظیر رگرسیون چندمتغیره دارند (رازی و آتاپیلی^{۲۰}، ۲۰۰۵:۶۷؛ بوزنار و همکاران^{۲۱}، ۱۹۹۳:۲۲۳؛ وارنگ و آنگ^{۲۲}، ۲۰۰۱:۲۱؛ سوانسون و وایت^{۲۳}، ۱۹۹۷:۴۴۱؛ وست^{۲۴} و همکاران، ۱۹۹۷:۳۷۳). شبکه‌های عصبی تا اندازه بسیاری به منزله جعبه سیاهی دیده شده که الگوی پیچیده در داده‌ها را مشخص می‌کند و یادگیری از طریق آموزش از ویژگی‌های اساسی شبکه‌های عصبی است (کوری و موتینو^{۲۵}، ۱۹۹۳:۷). این رویکرد از محاسن ویژه‌ای چون قدرت یادگیری، انعطاف‌پذیری، انطباق و کشف دانش برخوردار است (گراور و سرینیواسان^{۲۶}، ۱۹۸۹:۲۳۱). در حالت کلی شبکه‌های عصبی نسبت به تکنیک‌های خطی از نظر صحت برتری دارند و توانایی یادگیری، انعطاف‌پذیری، انطباق و پوشش دانش، از جمله مزیت‌های شبکه‌های عصبی بر سایر روش‌های قابل کاربرد است (فیش^{۲۷} و همکاران، ۱۹۹۵:۴۳۲). ساختار کلی یک شبکه عصبی مصنوعی به صورت زیر است (جهان‌بخشی و همکاران، ۱۳۹۰:۴۹).

لایه ورودی: این لایه شامل دریافت اطلاعات خامی که به شبکه تغذیه شده است. در این لایه هیچ پردازشی انجام نمی‌شود.
 لایه(های) پنهان (آستانه): لایه‌ای است که در آن پردازش انجام می‌شود. شبکه می‌تواند یک یا بیشتر از یک لایه میانی داشته باشد.

-
- 17. Artificial Neural Networks (ANN)
  - 18. Neuron
  - 19. Neal
  - 20. Razi & Athappilly
  - 21. Boznar
  - 22. Hwarng & Ang
  - 23. Swanson & White
  - 24. West
  - 25. Curry & Mutinho
  - 26. Grover & Srinivasan
  - 27. Fish

لایه خروجی: در این لایه خروجی‌ها به دنیای خارج متصل می‌شوند و در آن بردارهای خروجی نگاشت و استقرار می‌یابند.
 نحوه عملکرد و ساختار شبکه عصبی را می‌توان به طور کلی به صورت زیر خلاصه کرد (جهان‌بخشی و همکاران، ۱۳۹۰:۴۹):

- نرون‌های عصبی به‌عنوان مرکز پردازش و توزیع اطلاعات عمل می‌کنند.
- اتصالات شبکه دارای وزن ویژه‌ای است که روی سیگنال‌های عبوری تأثیر گذارند. این وزن‌ها میزان تعامل بین دو نرون مبدأ و مقصد را نشان می‌دهد.
- هر نرون مجموع وزنی ورودی‌های خود را محاسبه کرده و پس از عبور از تابع انتقال^{۲۸} خروجی را محاسبه می‌کند.
- وزن‌های اتصالات شبکه طی مرحله آموزش با توجه به قانون یادگیری تغییر کرده و پس از تحقق یادگیری، وزن‌های تثبیت شده به‌عنوان حافظه شبکه عمل می‌کنند.

شکل ۳. مدل ریاضی ساده‌شده از عصب واقعی (جهان‌بخشی و همکاران، ۱۳۹۰)

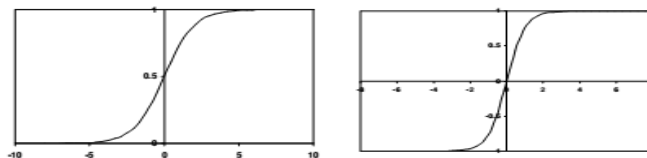
«مدل‌های مختلفی برحسب کاربرد و عملکرد از شبکه‌های عصبی مصنوعی وجود دارد» (راکعی و همکاران، ۱۳۸۶:۶۰)؛ از این مدل‌ها می‌توان به شبکه پرسپترون چند لایه^{۲۹}، شبکه هاپفیلد^{۳۰}، کوهونن^{۳۱} و تئوری رزونانس انطباقی^{۳۲} اشاره کرد (هاگان و دیموث، ۱۳۸۸:۱۳). در تحقیق حاضر ابتدا از شبکه کوهونن برای خوشه‌بندی راهبردها و سپس برای به‌دست‌آوردن وزن راهبردها از شبکه پرسپترون شده است. تنها پارامتر معلوم شبکه کوهونن نرون‌های ورودی است در حالی که وزن‌ها و نرون‌های خروجی به‌عنوان پارامترهای مجهولی که باید پیدا شوند. مهم‌ترین خصوصیت این شبکه خود سازمان‌ده بودن آن است. (هاگان و دیموث، ۱۳۸۸:۱۳).

28. Activation (Transfer) Function
 29. Multi-layer Perceptron
 30. Hopfield
 31. Kohonen
 32. Adaptive Resonance theory

از آن جایی که شبکه عصبی مصنوعی کوهونن براساس اعداد باینری عمل می‌کند از همین رو امتیازات به‌دست‌آمده به وسیله فرمول حداکثر- حداقل به صورت رابطه (۱) استانداردسازی شدند.

$$Y_{ij} = \frac{x_{ij} - x_j^{\min}}{x_j^{\max} - x_j^{\min}} \quad (1)$$

در این رابطه (۱) Y_{ij} راهبرد استاندارد برای متغیر i -ام در واحد j -ام، X_{ij} راهبرد i -ام در واحد j -ام، $X_j^{\min}$ حداقل مقدار راهبرد j -ام است، $X_j^{\max}$ حداکثر مقدار راهبرد j -ام است. «شبکه MLP از چند لایه تشکیل شده است، لایه ورودی، خروجی و لایه‌های مخفی که خروجی لایه اول، بردار ورودی لایه دوم به حساب می‌آید. به همین ترتیب خروجی لایه دوم، بردار ورودی لایه سوم را تشکیل می‌دهد» (صدرموسوی و رحیمی، ۱۳۸۸: ۶۹). خروجی‌های لایه دوم پاسخ واقعی شبکه را نشان می‌دهند. به طور معمول نرون‌های هر لایه به کلیه نرون‌های لایه مجاور از طریق یک رابطه جهت‌دار مرتبط بوده و اطلاعات بین آن‌ها از طریق این اتصالات منتقل می‌شوند. نقش هر نرون محاسبه مجموع وزن لایه ورودی و سپس گذراندن این مجموع از یک تابع به نام تابع انتقال است. تابع انتقال می‌تواند به صورت خطی و نیز غیرخطی باشد. شبکه پرسپترون چند لایه دارای توابع مختلفی است که معروف‌ترین آن‌ها تابع سیگموئید و تانژانت هایپربولیک که در شکل‌های ۴ و ۵ این توابع نشان داده شده است.

شکل ۴. تابع تانژانت هایپربولیک (صدرموسوی و رحیمی، ۱۳۸۸)

شکل ۵. تابع سیگموئید (صدرموسوی و رحیمی، ۱۳۸۸)

نحوه عمل پرسپترون چند لایه به این صورت است که الگویی به شبکه عرضه و خروجی آن محاسبه می‌شود. مقایسه خروجی واقعی و خروجی مطلوب سبب می‌شود که ضریب وزنی شبکه تغییر یابد، به طوری که در دفعات بعد خروجی صحیح‌تری حاصل می‌شود. قاعده فراگیری میزان کردن ضرایب وزنی شبکه را بیان می‌کند. در این تحقیق به منظور وزن‌دهی به راهبردها از نرم‌افزار متلب R2015a استفاده شده است.

۳-۳- معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان مرودشت تقریباً در مرکز استان فارس واقع شده است. مرکز شهرستان مرودشت در ۵۲ درجه و ۴۸ دقیقه طول جغرافیایی و ۲۹ درجه و ۵۲ دقیقه عرض جغرافیایی و ارتفاع ۱۵۹۵ متری از سطح دریا واقع شده است. منطقه درودزن نیز در این شهرستان واقع شده که دارای مساحتی بالغ بر ۱۰۲۵ کیلومتر مربع، جمعیتی در حدود ۳۷۸۷۹ نفر و ۹۹۶۰ خانوار است. در بخش درودزن دو روستای گردشگری (درودزن و دشتک) وجود دارد که در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. بنا بر اعلام روابط عمومی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس در تاریخ ۱۳۸۷/۲/۳ روستای دشتک به‌عنوان روستای هدف در توسعه گردشگری استان فارس انتخاب شد، همچنین در سفر هیأت دولت به استان فارس، روستای درودزن به‌عنوان منطقه نمونه گردشگری سد درودزن تصویب شده و طرح امکان‌سنجی آن نیز در سال ۱۳۹۰ به پایان رسید.

۴. یافته‌ها و بحث

۴-۱- تشکیل جداول ارزیابی عوامل داخلی (IFE)^{۳۳} و ارزیابی عوامل خارجی

(EFE)^{۳۴} توسعه گردشگری روستایی

شناسایی عوامل اصلی مرتبط با مسئله مورد نظر نخستین مرحله در تحلیل راهبردی است. عوامل شناسایی شده درونی ۹ قوت و ۸ ضعف، و عوامل بیرونی ۷ فرصت و ۸ تهدید است (جدول ۱ و ۲).

جدول ۱. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) توسعه گردشگری روستایی

نقاط قوت	نقاط ضعف
وجود سد تاریخی داریوش (درودزن)، رودخانه کر، جزیره و چشمه‌های متعدد (S _۱)	نبود امکانات اقامتی و تجهیزات بهداشتی برای مسافران (W _۱)
بکر بودن روستاهای هدف و بافت روستایی ویژه (چینش پلکانی و استفاده از مصالح بومی خشت) (S _۲)	نبود راه ارتباطی مناسب برای رسیدن به جاذبه‌های گردشگری موجود در روستا (W _۲)
محصولات کشاورزی (برنج) و باغی (گردو، انگور، سیب) با مرغوبیت بالا (S _۳)	تبلیغات نامناسب و ضعف اطلاع‌رسانی در خصوص جاذبه‌های گردشگری منطقه (W _۳)
جوان بودن اهالی روستا، برخورد گرم و صمیمانه و مهمان‌نوازی اهالی روستا (S _۴)	عدم انجام کاوش‌های باستان‌شناسی جهت شناخت و ثبت پیشینه منطقه و انتقال آن به نسل

33. Internal Factor Evaluation (IFE)

34. External Factor Evaluation (EFE)

آینده (W_4)	
سرمایه‌گذاری محدود بومی و غیربومی و عدم استفاده از قابلیت‌های گردشگری موجود در منطقه (W_5)	وجود امنیت در منطقه برای گردشگران (S_5)
پایین‌بودن سطح آگاهی مردم منطقه از مواهب گردشگری (W_6)	پرورش زنبور عسل در منطقه (S_6)
ضعف برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولت در بخش گردشگری (W_7)	وجود صنایع دستی (جاجیم، گبه، گلیم) (S_7)
عدم وجود تابلوهای راهنما برای گردشگران (W_8)	تورهای گردشگری فصل درو و برنج (S_8)
	پیشینه تاریخی روستاهای هدف گردشگری (S_9)

منبع یافته‌های پژوهش

جدول ۲ ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) توسعه گردشگری روستایی

نقاط فرصت	نقاط تهدید
نزدیک‌بودن منطقه به مرکز استان (شیراز) (O_1)	ایجاد آلودگی در حاشیه رودخانه‌ها (افزایش زباله‌های غیرقابل تجزیه) (T_1)
امکان استفاده از جمعیت جوان با تحصیلات عالی در صنعت گردشگری (O_2)	عوامل طبیعی چون خشک‌سالی (کاهش بی‌سابقه آب‌های زیرزمینی) (T_2)
برگزاری نمایشگاه‌های صنایع‌دستی، جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی - هنری محلی در منطقه (O_3)	آتش‌سوزی‌های پی‌درپی در مناطق جنگلی (T_3)
وجود شوراها و نهادهای محلی و امکان فعالیت در صنعت گردشگری (O_4)	عدم حفاظت و مراقبت از خانه‌های قدیمی (T_4)
پتانسیل و استعداد بالای اکوتوریستی منطقه (O_5)	عدم حمایت مسئولان رده بالای استانی از گردشگری روستایی (T_5)
اشتغال‌زایی در منطقه با جذب گردشگر (O_6)	به مخاطره افتادن آبزیان و حیوانات منطقه (T_6)
وجود مزارع پرورش ماهی در منطقه و امکان استفاده از آن به‌عنوان فرصت گردشگری (O_7)	عدم توجه مردم به فعالیت در بخش گردشگری روستایی، مثلاً از طریق رواج تعاونی‌های توسعه گردشگری (T_7)
	تخریب آثار تاریخی موجود در منطقه (T_8)

منبع یافته‌های پژوهش

۲-۴- تدوین راهبردها

با توجه به این‌که وضعیت گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه براساس الگوی SWOT انجام شده می‌توان از تحلیل ماتریس SWOT برای تعیین راهبردها و ارائه پیشنهادات مورد

نیاز جهت بهبود وضعیت گردشگری روستایی استفاده کرد. ماتریس SWOT از مهم‌ترین ابزارهایی است که می‌توان به کمک آن اطلاعات را مقایسه کرد و چهار نوع راهبرد اصلی قوت-فرصت (SO)، ضعف-فرصت (WO)، قوت-تهدید (ST) و ضعف-تهدید (WT) را مشخص کرد (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۰). در زیر به این راهبردها اشاره شده است.

جدول ۳. راهبردهای محافظه‌کارانه و رقابتی اجرایی توسعه گردشگری روستایی

راهبردهای رقابتی (ST)	راهبردهای محافظه‌کارانه (WO)
<p>ST_۱ توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی جهت بهره‌برداری مناسب از مزارع برنج و باغات روستایی در جهت کسب درآمد و جلوگیری از آتش‌سوزی‌های پی‌درپی در مناطق جنگلی</p> <p>ST_۲ تلاش مسئولان رده بالای استانی در جهت ایجاد طرح و برنامه‌ای برای گسترش گردشگری روستایی در راستای اشتغال‌زایی از طریق توسعه گردشگری</p>	<p>WO_۱ بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی، برای ارتباط مناسب‌تر و راحت‌تر گردشگران و مسافران به جاذبه‌های گردشگری منطقه درودزن</p>
	<p>WO_۲ افزایش بودجه مالی روستاهای هدف گردشگری برای برگزاری نمایشگاه‌هایی در روستا از جمله نمایشگاه‌های صنایع دستی، جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی-هنری در سطح روستا</p>
	<p>WO_۳ تأمین امنیت و تجهیز مسیرهای گردشگری، تهیه بروشورهای راهنما برای گردشگران، استفاده از تابلوها و علائم راهنمایی در مسیر روستا برای راهنمایی گردشگران</p>
<p>ST_۳ تلاش مسئولان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری جهت نگهداری از آثار و بناهای تاریخی و عدم تخریب خانه‌های سنتی و پلکانی در روستای دشتک</p>	<p>WO_۴ بازنگری و توسعه نهادها و سازمان‌های مرتبط در منطقه مطالعه‌شده برای آموزش مردم جهت بهره‌گیری بهینه و هدفمند از منافع و آثار مثبت گردشگری</p>
	<p>WO_۵ تهیه فیلم‌های مستند از جاذبه‌های روستا توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان و تبلیغات گسترده در رادیو و تلویزیون، ایجاد بروشورهای تبلیغاتی برای جذب گردشگر</p>

منبع یافته‌های پژوهش

جدول ۴ راهبردهای تهاجمی و تدافعی اجرایی توسعه گردشگری روستایی

راهبردهای تدافعی (WT)	راهبردهای تهاجمی (SO)
<p>WT_۱ ایجاد مراکز استراحت‌گاهی بین‌راهی</p>	<p>SO_۱ بهره‌گیری از جاذبه‌ها و استعدادهای گردشگری در روستاها، فراهم کردن محیطی مناسب در جاذبه‌ها برای جذب گردشگر و مسافر برای رقابت با سایر مناطق تفریحی رقیب</p>
<p>WT_۲ تسطیح و آسفالت کردن مسیرهای دسترسی به جاذبه‌های گردشگری موجود در روستا</p>	
<p>WT_۳ جلب مشارکت‌های مردمی در ترویج، حفاظت و بهره‌مندی پایدار از منابع طبیعی و تاریخی - فرهنگی گردشگری منطقه، جلوگیری از تخریب‌های زیست‌محیطی و تاریخی - فرهنگی</p>	<p>SO_۲ توسعه تأسیسات در روستاها مانند هتل، رستوران، مسافرخانه، فروشگاه‌های مواد مورد نیاز مسافران در راستای جذب گردشگر و ایجاد مشاغل جدید برای مردم بومی</p>
<p>WT_۴ برگزاری سمینار و نشست‌های مختلف توسط سازمان‌های ذی‌ربط در جهت توسعه گردشگری در منطقه</p>	
<p>WT_۵ تدوین مقررات ویژه جهت استفاده بهینه جاذبه‌های گردشگری، جلوگیری از تخریب، آلودگی و از بین رفتن این منابع این نواحی</p>	<p>SO_۳ استفاده از نیروهای متخصص و جوان برای ایجاد تشکل‌های تعاونی مردمی، ترویج و آموزش گردشگری از طریق نشست و جلسه‌های مختلف با مردم منطقه مطالعه‌شده</p>
<p>WT_۶ زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه زیر ساختارها، تجهیزات و تسهیلات توریستی، کسب درآمد از این طریق، استفاده از مشارکت بخش خصوصی در زمینه‌هایی که مردم نمی‌توانند مشارکت و یا سرمایه‌گذاری کنند</p>	

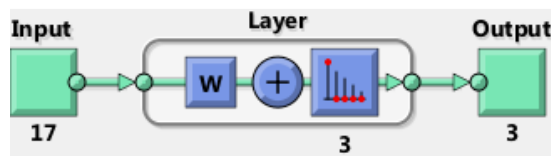
منبع یافته‌های پژوهش

۳-۴. وزن‌دهی راهبردها

پس از شناسایی عوامل درونی، بیرونی و راهبردها، جایابی عناصر آن در مدل ترکیبی برنامه‌ریزی راهبردی و شبکه عصبی مصنوعی SWOT-ANN انجام و مدل آن ایجاد شد (شکل ۶). در ادامه نحوه جایابی راهبردها در شبکه عصبی کوهونن و پرسپترون چند لایه توضیح داده شده است.

در روش کار کوهونن برای تعداد نرون‌های خروجی عددی را انتخاب می‌کند و از یک منطق ساده فاصله هندسی الگو را به دست می‌آورد. نرون‌های ورودی و خروجی با مقادیر باینری مقداردهی می‌شوند. اساس کار شبکه بر مبنای کم کردن فاصله خود از الگوهای ورودی است. مقدار وزن‌ها با تکرار به دست می‌آید و شبکه به صورت غیرخطی عمل می‌کند. مدل کوهونن یک مدل بدون ناظر است. در این مدل تعدادی سلول عصبی که معمولاً در یک توپولوژی

مسطح کنار یکدیگر چیده می‌شوند، با رفتار متقابل روی یکدیگر وظیفه شبکه خودسازمانده را ایفا می‌کنند. برای به‌دست‌آوردن وزن راهبردهای مدل برنامه‌ریزی راهبردی امتیازات به‌دست‌آمده ابتدا با استفاده از رابطه (۱) استانداردسازی شد و سپس به‌عنوان ورودی در شبکه عصبی مصنوعی کوهون قرار گرفتند، تابع توپولوژی HEXTOP و تابع فاصله MANDIST برای این شبکه به کار برده شد (شکل ۶). آهنگ یادگیری و فاصله همسایگی در قالب در دو مرحله ترتیب و تنظیم به‌روزرسانی می‌شوند. در مرحله ترتیب آهنگ یادگیری از مقدار اولیه آغاز می‌شود و کاهش می‌یابد و فاصله همسایگی از بیشینه فاصله نرونی تا ۱ کاهش داده می‌شود. انتظار می‌رود وزن‌های نرونی در مرحله ترتیب خود را در فضای ورودی با موقعیت‌های نرونی همبسته سازگار و با گام‌های بزرگ یک آرایش کلی در وزن همه نرون‌ها ایجاد کنند، از این‌رو متغیر آهنگ یادگیری مقدار قابل توجهی است و با انجام تعداد گام‌های معین، مرحله ترتیب متوقف می‌شود. در این پژوهش نرخ ترتیب و نرخ تنظیم به ترتیب برابر ۰/۹ و ۰/۰۲ بود. با توجه به شکل ۴ در قسمت لایه ورودی امتیاز ۱۷ راهبرد قرار گرفته است و سپس آموزش با دستور train صورت گرفت که پس از ۱۰۰۰ تکرار نظرات کارشناسان در زمینه راهبردها در سه خوشه دسته‌بندی شدند.

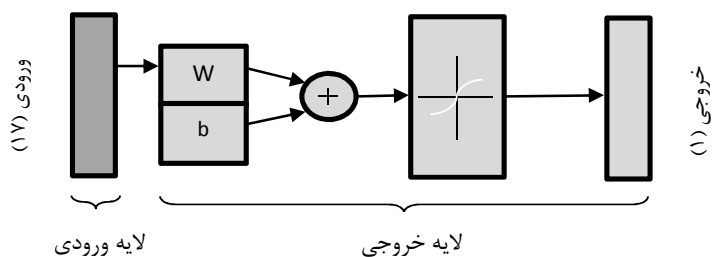
شکل ۶. ساختار شبکه عصبی کوهون در رابطه با راهبردها (یافته‌های پژوهش)

در ادامه برای تعیین وزن شاخص‌ها از شبکه عصبی چند لایه پرسپترون با الگوریتم پس انتشار خطا (MLP) استفاده شد. خروجی خوشه‌بندی حاصل از شبکه عصبی کوهون به‌عنوان خروجی و ۱۷ راهبرد مدل برنامه‌ریزی راهبردی به‌عنوان ورودی در شبکه عصبی چندلایه-پیشخور با الگوریتم پس‌انتشار خطا مورد استفاده قرار گرفت. الگوریتم یادگیری gradient-descent برای آموزش شبکه استفاده شد. روند یادگیری پس از ۱۰۰۰ بار تکرار (Epoch) متوقف شد. میانگین مربعات خطا به‌عنوان معیار عملکرد برابر $10^{-3} \times 9/0.44$ به‌دست آمد (نمودار ۱). شکل ۷ نشان‌دهنده ساختار شبکه عصبی چندلایه-پیشخور با الگوریتم پس انتشار خطاست.

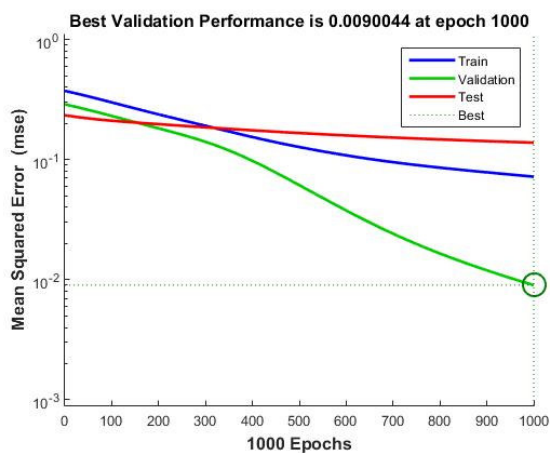
جدول ۵. پارامترهای مختلف به کار برده شده در شبکه عصبی پرسپترون چندلایه

نوع شبکه	MLP دولایه
تعداد نرون	۱۷
تابع انتقال	تابع سیگموئید
دور یادگیری	۱۰۰۰
الگوریتم یادگیری	gradient-descent
میانگین مربعات خطا (عملکرد یادگیری)	$9/0.044 \times 10^{-2}$

منبع یافته‌های پژوهش

شکل ۷. ساختار شبکه عصبی چندلایه- پیشخور با الگوریتم پس انتشار خطا

نمودار ۱. منحنی آموزش شبکه عصبی پیشخور (یافته‌های پژوهش)

جدول ۶ وزن راهبردهای توسعه گردشگری روستایی را در منطقه مورد مطالعه نشان می‌دهد. راهبرد استفاده از نیروهای متخصص و جوان از میان راهبردهای تهاجمی جهت ایجاد تشکل‌های تعاونی مردمی، ترویج و آموزش گردشگری از طریق نشست و جلسه‌های مختلف با مردم منطقه مطالعه شده (SO_۲)، از میان راهبردهای رقابتی، تلاش مسئولان رده بالای استانی در جهت ایجاد طرح و برنامه‌ای برای گسترش گردشگری روستایی و در راستای اشتغال‌زایی از طریق توسعه گردشگری (ST_۲)، از میان راهبردهای محافظه‌کارانه، بازنگری و توسعه نهادها و سازمان‌های مرتبط در منطقه مطالعه شده برای آموزش مردم برای بهره‌گیری بهینه و هدفمند از منافع و آثار مثبت گردشگری (WO_۴)، و از میان راهبردهای تدافعی تسطیح و آسفالت کردن مسیرهای دسترسی به جاذبه‌های گردشگری موجود در روستا (WT_۲) بیشترین اهمیت را نسبت به سایر راهبردها به دست آوردند.

جدول ۶ وزن راهبردهای توسعه گردشگری روستایی منطقه درودزن

وزن راهبردها راهبردها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	وزن نرمال شده هر راهبرد
تهاجمی (SO)	۰/۰۶۴۱	۰/۰۶۰۶	۰/۰۷۰۱	-	-	-	۰/۲۷۷۲
رقابتی (ST)	۰/۰۳۷۲	۰/۰۷۱۶	۰/۰۴۴۸	-	-	-	۰/۲۱۸۷
محافظه کارانه (WO)	۰/۰۵۱۷	۰/۰۵۹۵	۰/۰۵۵۰	۰/۰۶۰۷	۰/۰۶۰۰	-	۰/۲۴۵۰
تدافعی (WT)	۰/۰۶۶۶	۰/۰۷۷۴	۰/۰۴۸۳	۰/۰۵۴۵	۰/۰۵۷۱	۰/۰۶۰۱	۰/۲۵۸۹

منبع. یافته‌های پژوهش

براساس امتیازهای نرمال شده گزینه‌های مربوط به راهبرد تهاجمی وزن ۰/۲۷۷۲، گزینه‌های مربوط به راهبرد رقابتی وزن ۰/۲۱۸۷، گزینه‌های مربوط به راهبرد محافظه کارانه وزن ۰/۲۴۵۰ و گزینه‌های مربوط به راهبرد تدافعی وزن ۰/۲۵۸۹ را به دست آوردند. براساس وزن‌های به دست آمده می‌توان بیان کرد که راهبرد تهاجمی با کسب بیشترین وزن در بین راهبردهای دیگر باید مورد توجه و اولویت قرار گیرد.

۵. نتیجه‌گیری

تاکنون در جهت تقویت روستاها و مناطق محروم راه‌کارهای مختلفی ارائه شده که از این میان گردشگری برای آن دسته از مناطقی که دارای پتانسیل‌های لازم توسعه گردشگری هستند به‌عنوان بهترین راه‌کار شناخته شده است؛ چرا که امروزه رشد و گسترش شهرنشینی و نیاز جوامع شهرنشین به بازدید از جاذبه‌های طبیعی سبب سرازیر شدن خیل عظیمی از جمعیت شهرنشین به نواحی و مکان‌های دارای جاذبه‌های گردشگری شده است. وجود این جاذبه‌ها یک عنصر لازم و نه کافی در جهت رشد و توسعه صنعت گردشگری محسوب می‌شود. بنا بر تجربیات جهانی در هر محدوده‌ای که گردشگری بدون برنامه‌ریزی رشد یافته در بلندمدت مشکلات گردشگری بر فواید آن پیشی گرفته است، چراکه توسعه غیرقابل کنترل گردشگری، جاذبه‌های توریستی مقصد را به شدت مورد تهدید قرار می‌دهد و در پی آن مشکلات جدید اقتصادی و اجتماعی را برای جوامع میزبان به همراه خواهد داشت. هدف این پژوهش بررسی و تحلیل راهبردهای مطلوب توسعه گردشگری روستایی در منطقه درودزن شهرستان مرودشت بود که با استفاده از تکنیک SWOT-ANN اجرا و راهبردهای مربوط به آن ارائه شده است. نتایج پژوهش نشان داد که از میان راهبردهای تهاجمی راهبرد «استفاده از نیروهای متخصص و جوان به منظور ایجاد تشکلهای تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش گردشگری از طریق نشست‌ها و جلسسه‌های مختلف با مردم منطقه مطالعه‌شده (SO_۳)» با دارا بودن وزن ۰/۰۷۰۱ رتبه اول را به‌دست آورده است که با یافته اکبری‌سامانی و همکاران (۱۳۹۱) مبنی بر زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه گردشگری همخوانی دارد. با توجه به این مورد یکی از مشکلات اصلی حال حاضر جایگاه بسیار ضعیف و نارسا گردشگری روستایی در برنامه‌ها و طرح‌های ملی و منطقه‌ای است. فقدان سیاست‌های راهبردی و ساختاری در آن برای راهبری برنامه‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری در سطح محلی کاملاً مشهود است. از سوی دیگر طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سطح محلی برای توسعه گردشگری تهیه و اجرا می‌شوند از وجود سیاست‌های راهبردی و ساختاری محروم هستند؛ بنابراین ارتباط بین برنامه‌ها و طرح‌های ملی و منطقه‌ای و محلی در زمینه توسعه گردشگری روستایی با رویکرد برنامه‌ریزی از پایین به بالا و مشارکتی ضروری است. از میان راهبردهای رقابتی «تلاش مسئولان رده بالای استانی در جهت ایجاد طرح و برنامه‌ای برای گسترش گردشگری روستایی و در راستای اشتغال‌زایی از طریق توسعه گردشگری (ST_۲)» با وزن ۰/۰۷۱۶ نسبت به سایر راهبردها اولویت اول را به‌دست آورده است. این یافته پژوهش با یافته‌های قاسمی و همکاران (۱۳۹۴) و قربانی و همکاران (۲۰۱۵) مبنی بر تدوین برنامه‌ای جامع برای توسعه گردشگری روستایی همسو است؛ بنابراین با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح در منطقه مورد مطالعه و با توجه به

فرصت‌های موجود در این حوزه این محدوده قادر خواهد بود تا سهم قابل توجهی در جذب گردشگر داخلی و خارجی داشته و از منافع آن بهرمنند شود. «بازنگری و توسعه نهادها و سازمان‌های مرتبط در منطقه مطالعه‌شده برای آموزش مردم جهت بهره‌گیری بهینه و هدفمند از منافع و آثار مثبت گردشگری (WO₄)» از میان راهبردهای محافظه‌کارانه با وزن ۰/۰۶۰۷ رتبه نخست را به‌دست آورده است. ازدوجی (۲۰۱۵) نیز در پژوهش خود به عامل آموزش مردم محلی در زمینه گردشگری روستایی اشاره کرده و آن را عاملی مهم برای حرکت به سوی توسعه بیشتر در نظر گرفته است. دست‌اندرکاران گردشگری منطقه مورد مطالعه پیامدهای مثبت و اثرات مفید گسترش گردشگری را با ارائه خدمات آموزشی از طریق نشست و جلسه‌های مختلف با مردم و نمایش فیلم‌های مستند در زمینه گردشگری روستایی به مردم خاطرنشان کنند و همچنین از پیامدها و نتایج گاه زیان‌بار آن نیز غافل نشوند، با ذهنی آگاه و اتخاذ راهی مناسب و صحیح در جهت توسعه این صنعت گام‌های حساسی بردارند. فزون بر این «تسطیح و آسفالت‌کردن مسیرهای دسترسی به جاذبه‌های گردشگری موجود در روستا (WT₂)» از میان راهبردهای تدافعی با وزن ۰/۰۷۷۴ بیشترین اهمیت را نسبت به سایر راهبردها به‌دست آورده که با یافته‌های ریحانیان و همکاران (۲۰۱۲)، قربانی و همکاران (۲۰۱۵) و اکبری‌سامانی و همکاران (۱۳۹۱) مبنی بر ساخت جاده‌های مناسب برای سهولت دسترسی به جاذبه‌های گردشگری همخوانی دارد. در این راستا بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی برای ارتباط مناسب و راحت‌تر گردشگران و مسافران به جاذبه‌های گردشگری منطقه لازم است. وجود حمایت سازمان‌های دولتی و تصویب بودجه‌های لازم برای توسعه گردشگری روستایی امری اساسی است. در نهایت نتایج پژوهش نشان داد که راهبردهای تهاجمی در مجموع امتیاز ۰/۲۷۷۲ را به‌دست آوردند و پس از آن راهبردهای تدافعی با کسب ۰/۲۵۸۹ امتیاز به‌عنوان راهبرد دوم انتخاب شده است. انتخاب راهبردهای تهاجمی و تدافعی در شرایط گردشگری روستایی در بخش درودزن واقع در شهرستان مرودشت بهترین عملکرد را خواهند داشت و پس از بهبود شرایط کنونی در محدوده مطالعه‌شده می‌توان از راهبردهای رقابتی و محافظه‌کارانه استفاده کرد.

۶. منابع

- آزاد منجیری، سید یوسف، «اکوتوریسم پایدار»، مجله رشد آموزش جغرافیا، شماره ۲۲، صص ۳۸-۳۵. ۱۳۸۷.
- اکبری‌ان رونی، سعیدرضا، «سنجش پایداری گردشگری در روستاهای هدف گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان سپیدان)»، پژوهش‌های روستایی، شماره ۱، صص ۱۹۳-۱۶۷، ۱۳۹۵.

- اکبری سامانی، ناهید، سیدعلی بدری و محمد سلمانی، «برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری روستایی با استفاده از ماتریس ارزیابی IFE و EFE (مطالعه موردی: بخش سامان شهرستان شهرکرد)»، پژوهش‌های روستایی، شماره ۴، ۱۲، صص ۷۷-۵۳، ۱۳۹۱.
- ایمانی، بهرام، حمیده خسروی مهر و علی طورانی، «ارزیابی و رتبه‌بندی موانع توسعه گردشگری در شهرستان مینودشت»، گردشگری شهری، شماره ۱، صص ۷۵-۸۹، ۱۳۹۴.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین و مهدی سقایی، «گردشگری و تبارشناسی»، تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۸، صص ۴۹-۲۴، ۱۳۸۲.
- جعفر زنجانی، حامد، حسن اکبری و حبیب‌اله جوانمرد، «تأثیر تدوین سیاست‌های کلی برای بنگاه‌های خدماتی-آموزشی انتفاعی»، مدیریت بهره‌وری، شماره ۲۷، صص ۱۹۷-۱۸۳، ۱۳۹۲.
- جهان‌بخشی، رضا، ابوالقاسم امامزاده، مهدی علیاری شوره‌دلی، عبدالنبی‌هاشمی و رحمان میری، «پیش‌بینی گیر اختلاف فشاری لوله‌های حفاری با استفاده از شبکه عصبی مصنوعی احتمالی در حفاری فرا ساحلی میادین خلیج فارس»، پژوهش نفت، شماره ۶۵، صص ۴۷-۵۷، ۱۳۹۰.
- خسروجردی، مدینه، «تحلیل نگرش روستائیان مناطق هدف گردشگری نسبت به گردشگری روستایی: مورد مطالعه بخش درودزن»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد توسعه روستایی، استاد راهنما، دکتر مهدی نوری‌پور، دانشگاه یاسوج، ۱۳۹۴.
- راکعی، بابک، ماشاله خام‌هچیان، پرویز عبدالملکی و پانته‌آ گیاهچی، «کاربرد سیستم شبکه عصبی مصنوعی در پهنه‌بندی خطر زمین لغزش»، مورد مطالعه: ناحیه سفیدار گله در استان سمنان»، مجله علوم دانشگاه تهران، شماره ۱، صص ۵۷-۶۴، ۱۳۸۶.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، «نقش روستا در امنیت غذایی»، مجموعه مقالات همایش کشاورزی و توسعه ملی. صص ۱۰۲۱-۹۳۸، ۱۳۸۲.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و اسماعیل قادری، «نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چارچوب‌های نظریه‌ای)»، مدرس علوم انسانی، شماره ۲ و ۲۵، صص ۴۰-۲۳، ۱۳۸۱.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و داوود مهدوی، «راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات (دهستان لواسان کوچک)»، مدرس علوم انسانی، شماره ۲ و ۴۵، صص ۳۰-۱، ۱۳۸۵.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، خجسته عارف‌نیا، حمدالله سجاسی‌قیداری، قدیر فیروزنیا، طاهره صادق‌لو، لیلا دینانی و احمدالله فتاحی، «راهبردهای توسعه آموزش پایدار در ایران»، جغرافیا، شماره ۲۵، صص ۶۶-۴۷، ۱۳۸۹.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، داوود مهدوی و ناهید اکبری‌سامانی، «ارائه الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری پایدار (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک)»، جغرافیای انسانی، شماره ۱، صص ۱۴۶-۱۲۳، ۱۳۹۲.
- رهنمایی، محمدتقی، احمد پوراحمد و یوسف اشرفی، «ارزیابی قابلیت‌های توسعه شهری مراغه با استفاده از مدل ترکیبی SWOT-ANP»، جغرافیا و توسعه، شماره ۲۴، صص ۷۷-۱۰۰، ۱۳۹۰.

- زاهدی، شمس السادات، «چالش‌های توسعه پایدار از منظر اکوتوریسم»، مدرس علوم انسانی، شماره ۳، صص ۱۰۴-۸۹، ۱۳۸۲.
  - شکور، علی، محمد باسطقریشی، مریم لشکری و مهتاب جعفری، «ارزیابی و سنجش چگونگی پایداری گردشگری در بهشت گمشده بوان ممسنی با استفاده از مدل رد پای اکولوژیک». *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، شماره ۳، صص ۶۷-۵۷، ۱۳۹۰.
  - شمس‌الدینی، علی و محمدرضا امیری فهلیانی، «رتبه‌بندی زمینه‌های توسعه گردشگری در دهستان‌های شهرستان ممسنی»، *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، شماره ۱۳، صص ۳۲-۱۹، ۱۳۹۵.
  - شهیدی، محمدشریف، زهرالسادات ارستانی و محمدمهدی گودرزی‌سروش، «بررسی تأثیرات توریسم در برنامه‌ریزی نواحی روستایی»، *جغرافیای انسانی*، شماره ۶۷، صص ۱۱۳-۹۹، ۱۳۸۸.
  - صدرموسوی، میرستار و اکبر رحیمی، «مقایسه نتایج شبکه‌های عصبی پرسپترون چندلایه با رگرسیون چندگانه در پیش‌بینی غلظت ازن در شهر تبریز»، *پژوهش‌های جغرافیای طبیعی*، شماره ۷۱، صص ۷۲-۶۵، ۱۳۸۸.
  - صدرموسوی، میرستار و جواد دخیلی کهنمونی، «ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران»، *پژوهش‌های جغرافیایی*، شماره ۶۱، صص ۱۴۳-۱۲۹، ۱۳۸۶.
  - صمدی، علی حسین، علی نقی مصلح‌شیرازی، و آناهیتا روحی، «طراحی یک مدل دینامیک برای صنعت گردشگری در ایران با استفاده از رویکرد پویایی‌شناسی سیستم برای افق ایران ۱۴۰۴»، *مدل‌سازی اقتصادی*، شماره ۱۷، صص ۸۹-۶۵، ۱۳۹۱.
  - ضیایی، محمود و پونه ترابیان، «سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگری بر جوامع محلی در ایران (مورد مطالعه سکونت‌گاه‌های روستایی حوزه تالاب پریشان)»، *جغرافیا*، شماره ۲۷، صص ۲۲۵-۲۰۵، ۱۳۸۹.
  - قاسمی، مریم، حدیث کامرانی‌فر و سلمان حیاتی، «شناسایی راهبردهای مطلوب توسعه گردشگری فرهنگی در نواحی روستایی با تلفیق مدل‌های برنامه‌ریزی راهبردی و شبکه عصبی مصنوعی»، *پژوهش‌های روستایی*، شماره ۳، صص ۵۹۲-۵۶۷، ۱۳۹۴.
  - کریمی، سعید، «کارآفرینی گردشگری کشاورزی، راهبردی نوین برای توسعه روستایی»، *کارآفرینی در کشاورزی*، شماره ۴، صص ۹۰-۶۹، ۱۳۹۳.
  - مرادی مسیحی، وراز و علی قاسمی، «نقش گردشگری در توسعه اقتصادی سکونت‌گاه‌های روستایی شهرستان بهشهر»، *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، شماره (۲، ۸)، صص ۱۲۴-۱۰۵، ۱۳۹۳.
  - هاگان، مارتین تی و هاواردبی دیموث، «طراحی شبکه‌های عصبی»، ترجمه سید مصطفی کیا، تهران، چاپ اول، خدمات نشر کیان رایانه، ۱۳۸۸.
- Azad Manjiri, S. Y., "Sustainable ecotourism", *Geography Roshd Magazine*. No. 22, pp. 35- 38, 2008. [in Persian].

- Akbarian Ronizi S. R., "Assessment of tourism sustainability in tourism target villages (Case study: Sepidan County)", *Journal of Rural Research*, No. 1, pp. 167-193, 2016. [in Persian].
- Akbari samani, N., S. A. Badri, and M. Salmani, "Strategic Planning for Rural Tourism, Using IFE & EFE Matrix case study: Saman- Shahrekord County", *Journal of Rural Research*, No. 12, pp. 53-77, 2013. [in Persian].
- Imani, B., H. Khosravimehr and A. Toorani, "Evaluation and Ranking Barriers of Tourism Development in Township of Minoodasht", *Journal of Urban Tourism*, No. 1, pp. 75-89, 2015. [in Persian].
- Papoli-yazdi, M. H., and M. Saghai, "Tourism at Different Times: Formulation of a Geographical Phenomenon", *Geographical Research*, No. 68, pp. 24-49, 2003. [in Persian].
- Jafar Zanjani, H., H. Akbari and H. Javanmard, "The effect of codification of general policies for service-educational benefit organizations", *Quarterly Productivity Management*, No. 27, pp. 183-197, 2014. [in Persian].
- Jahanbakhshi, R., A. Emamzadeh, M. Aliyari shoorehdeli, A. Hashemi and R. Miri, "Prediction of differential pipe sticking by using probabilistic artificial neural network in Offshore Persian gulf oil fields", *Petroleum Research*, No. 65, pp. 47-57, 2011. [in Persian].
- Khosrowjerdi, M., "Analysis of the attitudes of rural people in target tourism areas toward rural tourism: The case of Doroodzan District", *M. Sc. Thesis*, Supervisor: Dr. Mehdi Nooripoor, Yasouj University, 2016. [in Persian].
- Rakeei, B., M. Khomehchian, P. Abdalmaleki and P. Giahchi, "Application of artificial neural network for landslide hazard zonation", *Semi-Annually Journal of Science (University of Tehran)*, No. 1, PP. 57-64, 2007. [in Persian].
- Roknaldin Eftekhari A., "The role of rural in food security", *Conferance on Agriculture & National Development*, 938-1021, 1382. [in Persian].
- Roknaldin Eftekhari, A.A.R. and E. Ghaderi, "The role of rural tourism in rural development", *Modarres Human Sciences*, No. 25, pp. 23-40, 2002. [in Persian].
- Roknaldin Eftekhari, A.A.R. and D. Mahdavi, "The solutions of the rural tourism development with SWOT methods (case study: Lavasan-E-Koochak)", *Modarres Human Sciences*, No. 45, pp. 1-30, 2006. [in Persian].
- Roknaldin Eftekhari, A.A.R., Kh. Arefnia, H. A. Sajasi Gheydari, Gh. Firouznia, T. Sadeghlou, L. Dayani and A. A. Fatahi, "Temperature and precipitation Changes in Iran with strategies of development education

- sustainable development in Iran", *Geography*, No. 25, pp. 47-66, 2010. [in Persian].
- Roknaldin eftekhari, A.A.R., D. Mahdavi and N. Akbari Samani, "Presentation of a model of sustainable tourism planning in rural development strategy (Case Study: Lavasan Small Village)", *Human Geography Research Quarterly*, No. 1, pp. 123-146, 2013. [in Persian].
  - Rahnamaei, M. T., A. Poorahmad and Y. Ashrafi, "Appraising the capabilities of maraghe urban development by using compound model SWOT-ANP", *Geography and Development*, No.24, pp.77-100, 2011. [in Persian].
  - Zahedi, sh., "Sustainable development and ecotourism". *Modarres Human Sciences*, No. 3, pp. 89-104, 2003. [in Persian].
  - Shakoor, A., M. Ghoraiishi, M. Lashkari, and M. Jafari, "Consequently and tourism sustainability in Behesht Gomshodah of Bovan Mamassani by using of ecologic trace method", *Quarterly Journal of Human Geography*. No. 3, PP. 57-67, 2012. [in Persian].
  - Shamsoddini, A. and M.R. Amiri fahlyiani, "Rating the aspects of tourist development in the villages of Mamasani County", *Journal of Research and Rural Planning*, No.13, pp. 19-32, 2016. [in Persian].
  - Shahidi, M., Z. Ardestani and M. Goodarzi, "An investigation of the role of tourism in rural areas (Case study: Dehestan Lavasan)", *Human Geography Research Quarterly*.No. 67, PP. 99-113, 2009. [in Persian].
  - Sadr mousavi, M. S. and A. Rahimi, "Comparison of the results of multiayer perceptron neural networks and multiple linear regressions for prediction of Ozone concentration in Tabriz city", *Physical Geography Research Quarterly*, No. 71, pp. 65-72, 2010. [in Persian].
  - Sadr mousavi, M. S. and J. Dakhili Kahnamouei, "An evaluation of services in tourist sites of the province of East Azarbaijan", *Quarterly Geographical Research*, No. 39, pp. 129-143, 2007. [in Persian].
  - Samadi, A. H., A.N. Mosleh shirazi and A. Roohi, "Designing a dynamic model for Iranian tourism industry horizon in 2025 by using system dynamics approach", *Economical Modeling*, No. 17, pp. 65-89, 2011. [in Persian].
  - Ziaei, M. and P. Torabian, "The limits of social tourism acceptable changes in host society of Iran, Parishan Wetland as a case of study", *Geography*, No. 27, pp. 206-225, 2011. [in Persian].
  - Ghasemi, M., H. Kamranifar, and S. Hayati, "Preparation of solutions for improving cultural tourism in rural areas, by synthesizing strategic planning models and artificial neural network", *Journal of Rural Research*, No. 3, pp. 567- 592, 2015. [in Persian].

- Karimi, S., "Rural entrepreneurship: chalanges and opportunities", *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, No. 3, pp. 101-118, 2015. [in Persian].
- Moradimasih, V. and A. Ghasemi, "The role of tourism in economic development in rural settlements Behshahr city", *Spatial Economy and Rural Development*, N. 8, pp. 105-124, 2014. [in Persian].
- Hagan M. and B. Havard, Dimoth. "Designing neural networks". Translated by S. M. Kia. Kian Rayaneh Publisher, Tehran. First edition. 2009. [in Persian].
- Berger, K., "Towards multifunctional agriculture for social, environmental and economic sustainability". *International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development*. Available: http://www.unep.org/dewa/agassessment/docs/10505_Multi.pdf, 2008.
- Bowler, I., G. Clark, A. Crockett, B. Ilbery, and A. Shaw, "The development of alternative farm enterprises: A study of family labor farms in the Northern Pennines of England". *Journal of Rural Studies*, No. 3, pp. 285-295, 1996.
- Boznar, M., M. Lesjak and P. Mlakar, "A neural network-based method for short-term predictions of ambient SO2 concentrations in highly polluted industrial areas of complex terrain", *Atmospheric Environment*, No. 2, pp. 221-230, 1993.
- Butler, R., C.M. Hall and J. Jenkins, *Tourism and recreation in rural areas*, John Wiley & Sons. Chichester, 1998.
- Byrd, E., H. Bosley and M. Dronberger, "Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina", *Tourism Management*, No.5, pp.693-703, 2009.
- Curry, B. and L. Mutinho, Neural networks in marketing: modeling consumer responses to advertising, *European Journal of Marketing*, No. 7, pp. 5-20, 1993.
- Ezeudji, I. O., "Strategic event-based rural tourism development for sub-Saharan Africa". *Current Issues in Tourism*, No. 3, pp. 212-228, 2015.
- Fabac, R. and I. Zver, "Applying the modified SWOT-AHP method to the tourism of Gornje Meaimurje". *Tourism and Hospitality Management*, No.2, pp.201-215, 2011.
- Fish, K. E., J. Barnes and M. Aiken, "Artificial neural networks: a new methodology for industrial market segmentation", *Industrial Marketing Management*, NO.5, pp.431-438, 1995.
- Ghorbani, A., V. Raufirad, P. Rafiaani and H. Azadic, "Ecotourism sustainable development strategies using SWOT and QSPM model: A case study of Kaji Namakzar Wetland, South Khorasan Province, Iran", *Tourism Management Perspectives*, Vol. 16, pp. 290-297, 2015.

- Grover, R. and V. Srinivasan, "An approach for tracking within segment shifts in market shares", *Journal of Marketing Research*, No. 2, pp. 230-236, 1989.
- Hwang, H. and H. Ang, "A simple neural network for ARMA (p,q) time series", *Omega*, No. 4, pp. 19-33, 2001.
- Lee, C.C. and C. P. Chang, "Tourism development and economic growth: A closer look at panels". *Tourism Management*, No. 1, pp. 180-192, 2008.
- Mills, R.C., *Tourism the international business*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, pp. 804, 1990.
- Neal, W., "Multidimensional segmentation", *Journal of Marketing Research*, Vol. 41, pp. 12-18, 2001.
- Pearce, P.L., *Fundamentals of tourist motivation*, in Pearce, D.G. & Sutter, R.W. (Eds), *Tourism Research: Critiques and Challenges*, London: Routledge, 1991.
- Pesonen, M., M. Kurttila, J. Kangas, M. Kajanus and P. Heinonen, "Assessing the priorities using SWOT among resources management strategies at the finish forest and park service". *Forest Science*, No. 4, pp. 534-541, 2000.
- Razi, M. A. and K. Athappilly, "A comparative predictive analysis of neural networks (NNs), nonlinear regression and classification and regression tree (CART) models", *Expert Systems with Applications*, No. 1, pp. 65- 74, 2005.
- Reihanian, A., M. Noor Zalina Binti, E. Kahrom, and T. Wan Hin, "Sustainable tourism development strategy by SWOT analysis: Boujagh National Park, Iran", *Tourism Management Perspectives*, Vol. 4, pp. 223-228, 2012.
- Risteskia, M., J. Kocevskia, and K. Arnaudov, "Spatial planning and sustainable tourism as basis for developing competitive tourist destinations", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Vol. 44, pp. 375-386, 2012.
- Shrestha, R. K., J. R. R. Alavalapati and R. Kalmbacher, "Exploring the potential for silvopasture adoption in South-Central Florida: an application of SWOT-AHP method". *Agricultural Systems*, No. 3, pp. 185-199, 2004.
- Swanson, N.R. and H. White, "Forecasting economic time series using flexible versus fixed specification and linear versus nonlinear econometric models", *International Journal of Forecasting*, No. 4, pp. 439-461, 1997.
- Takano, S. E., "Application of combined SWOT and Analytic Hierarchy Process (AHP) for tourism revival strategic marketing planning: A Case

- of Sri Lanka Tourism", *Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies*, No. 8, pp. 954-969, 2010.
- Weaver, D. and L. Lawton, "Resident perceptions in the urban rural fringe". *Annals of Tourism Research*, , No. 2, pp. 439 -458, 2001.
  - West, P., P. L. Brocket and L. Golden, "A comparative analysis of neural networks and statistical methods for predicting consumer choice", *Marketing Science*, No. 4, pp. 370-391, 1997.
  - Zhang, X., "Research on the development strategies of rural tourism in Suzhou Based on SWOT analysis". *Energy Procedia*, No. 16, pp. 1295-1299, 2012.